
Leselyst i pasientsengen

AKTUELT

MARIT FJELLHAUG

Email: marit.fjellhaug@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Sykehusene har svært ulikt bibliotektilbud til pasientene. Noen sykehus har ikke pasientbibliotek i det hele tatt, andre strekker seg langt for å gi pasientene en lysere sykehushverdag med slike tjenester. Blant de som utmerker seg er Ullevål sykehus.

Ullevål sykehus har med sine ca. 17000 boktitler og fartstid fra 1935 et av landets største pasientbibliotek. I mai vil pasientbiblioteket inngå i et nytt læresenter der det vil bli lagt vekt på å gi pasienter og pårørende bedre tilgang til informasjon om egen sykdom og helse.

– Vi kjøper først og fremst inn det vi erfaringsmessig vet det blir etterspørsel etter, mer enn hva det er «korrekt å ha». Slik sett skiller vi oss fra et folkebibliotek, forklarer bibliotekar Ragnhild Stange ved pasientbiblioteket ved Ullevål sykehus. – Vi går lenger i å tilby pasienter triviallitteratur og blader. «Mursteiner» er ofte verken enkle å holde i sengen eller mulig å lese ut i løpet av sykehusoppholdet. Ved et vanlig bibliotek er låneren den bevisste og aktive. Ved sykehuset oppsøker bibliotekaren pasienten og møter derfor også folk som har et lite nært forhold til bøker. Deres behov og leseevne må vi ta hensyn til. Bøkene skal først og fremst gi tankeflukt og underholdning. De fleste pasienter leser bevisst for å komme bort fra sin egen situasjon. Spenningsromaner og lett underholdning går det derfor mye av, sier Stange.

Ullevål sykehus har en egen avdeling for kriminallitteratur. Krimforfattere som Karin Fossum, Anne Holt og Gunnar Staalesen er svært populære. Ingvar Ambjørnsens Elling-bøker, Herbjørg Wassmo og Anne Karin Elstad står også på lesetoppen. Stange hevder at de har for få morsomme bøker å tilby og at de på dette området ikke får imøtekommet etterspørselen.

Lesestoff om egen sykdom

De lesevaner pasienten har fra før bringer han naturligvis med seg inn i sykehus. De som vanligvis leser mer seriøs litteratur, ønsker den type bøker også som pasient. Noen liker å lese om sykdom. *Maria, Maria* om afasi av Anne Karin Elstad er mye lest. Denne har også en lykkelig slutt. Slik er det ikke med Jon Magnus' *Veien til Karlsvogna* om kreft, men denne er likevel populær. – Vi kjenner historien i de bøkene vi tilbyr og opplyser pasientene om bokens forløp i slike tilfeller, sier Ragnhild Stange. Ved Det Norske Radiumhospital har de ifølge pasientvenn Liv Christophersen ikke kjøpt inn denne boken: – Vi ønsker ikke å gi pasientene bøker som handler om døden, opplyser hun.

Rikshospitalet har på sin side gjort samme erfaring som Ullevål sykehus: – Det er typisk å låne bøker som er relevant for situasjonen pasienten er i. Derfor har Rikshospitalet en egen samling av bøker om sykdommer og sykdomshistorier, sier avdelingsleder Stig Nordnes ved Rikshospitalets pasientbibliotek. Også en artikkel om litteratur som blir lest i de norske fengslene, understreker det (1). Bøker om hverdagen i fengsel blir hyppig lest, og en av de innsatte uttalte: «Det er mange som liker å lese bøker man kjenner seg igjen i.»

Man kan se forskjeller i hva som lånes ved de enkelte avdelingene. Ved Geriatrisk avdeling ved Ullevål sykehus er bøker fra eldre tider populært, særlig biografier. Her lånes det også mange bildeverk. – Det er ofte vanskelig å konsentrere seg om en hel bok, forklarer Ragnhild Stange. Ved Psykiatrisk avdeling går det mye i lyrikk, mer enn i noen annen avdeling. Disse pasientene er også glad i bøker om overnaturlige ting, parapsykologi. Blant kvinnene ved Onkologisk avdeling går det mye i interiør- og kunstbøker som man kan se og bla i. Det gir opplevelse av noe vakkert. Ved de medisinske og kirurgiske avdelingene etterspørres i stor grad nyere litteratur.

Ungdomsbøker om spiseforstyrrelser leses svært flittig. – Men vi forsøker å holde pasienter med spiseforstyrrelser unna kokebøkene, sier Stange. Disse pasientene er ofte inne lenge om gangen og bruker biblioteket ofte. Det går mye i blader og popmusikk, som også lånes ut. Ullevål har en stor avdeling med barnebøker og -videoer. Mange bøker med historier om sykdom og sykehus leses, og bibliotekarene samarbeider med pedagogene og lærerne om relevant litteratur. Barna ønsker gjerne kjente barnebøker, bøker de har hjemme og som derfor føles trygge.

Ved Rikshospitalet mener Stig Nordnes at det stort sett er nyere litteratur og kjente forfattere som etterspørres. Pasientene låner gjerne det de har sett omtalt i mediene, men han påpeker at det er stor variasjon i hva pasienter og pårørende låner.

Pasienttilfredshet

– Selv om liggetiden er blitt kortere, har ikke utlånet gått særlig ned. Vi ønsker å kunne nå alle. Derfor tilbyr vi lesehjelpemidler, storskriftbøker, lettlesbøker, videoer, og det er stadig mer satsing på lydbøker. Pasientene er veldig fornøyd med tilbudet, som nå også omfatter avspenningsmusikk og artotek, dvs. utlån av kunst til sykerommet. Tilbudet representerer noe positivt i sykehushverdagen. Det kan være godt å isolere seg bak en bok i velfylte pasient- og oppholdsrom. Vi er også svært nøye på å gi et tilbud for de små som har syke søsken eller foreldre. Disse får ofte lite oppmerksomhet ellers, forteller Ragnhild Stange.

Også ved Rikshospitalet har bibliotekarene liknende erfaringer: – Til tross for kortere liggetid og generelt sykere pasienter enn før, har ikke låneetterspørselen gått ned. Det har derimot skjedd en dreining mot mer lån av lydbøker og videoer, opplyser Stig Nordnes.

Svært varierende tilbud

I grell kontrast til Ullevåls pasientbibliotek står tilbudet ved Aker sykehus. Der la de for flere år tilbake ned pasientbiblioteket. – Det var et innsparingstiltak, uttaler direktør Øyvind Bergesen.

Hammerfest sykehus har heller ikke bibliotek, men bokskap ved hver avdeling. – Det er tilfeldig hva som kjøpes inn og plasseres der. Det er ingen som har formelt ansvar for utvalget, opplyser Sissel Johnsen ved sykehuset. Rogaland psykiatriske sykehus har ikke pasientbibliotek og Namdal sykehus nedla pasientbiblioteket sitt for fem år siden. Den halve bibliotekarstillingen sykehuset har, brukes til fagbiblioteket. – Det finnes ingen penger til å kjøpe inn nye bøker eller gå rundt med boktralle. Dette skyldes innsparinger og begrunnes i kortere liggetid og sykere pasienter. Men et prosjekt i fremtiden er å få lagt lydbøker inn på sykehusets egen radiokanal, sier bibliotekar Petronella Lönnroth.

De færreste har pasientbibliotek med kvalifiserte bibliotekarer. Flere av de sykehusene som har bibliotekarer, har kombinasjonsbibliotek, dvs. bibliotek som har både den medisinsk-faglige delen og pasientbibliotek. Harstad sykehus, Sentralsykehuset i Akershus og Vest-Agder Sentralsykehus er i den sistnevnte kategorien, opplyser Elisabeth Akre som er tilknyttet Norsk bibliotekforening. Lillehammer fylkessykehus er et slikt kombinasjonsbibliotek. Her er det et åpent rom der både personalet og pasientene kan komme og låne fritt. – Dette fungerer bra, selv om vi har liten kontroll med hva som lånes ut, forteller bibliotekar Ann-Karin Norman.

Mange, både små og store sykehus, har pasientvenner fra Røde Kors som går rundt med boktralle. Men selv små sykehus kan gjøre en del ut fra forutsetningene sine: Tynset sjukehus opplyser at de har et lite, men

fungerende bibliotek og avtale med en bibliotekar i kommunen. Sykehuset står selv for bevilgninger til å kjøpe inn nye bøker, forteller kvalitetskoordinator Britt Kværnes.

Kommunalt og statlig ansvar

I lov om folkebibliotek slås det fast at «folkebibliotekvirksomheten omfatter også bibliotektilbudet for pasienter i sykehus og helseinstitusjoner og andre som har spesielle vansker med å bruke biblioteket» (2). Staten har ansvar for tilbudet i statlige institusjoner (3), fylkeskommunen har ansvar for pasientbibliotekene i fylkessykehusene og kommunene for de ved kommunale sykehus. De fleste sykehus må imidlertid klare seg selv, og variasjonene mellom dem er store. Verken Riksbibliotektilbudet eller Norsk bibliotekforening har oversikt over de ulike sykehusenes tilbud.

For eksempel må Møre og Romsdals fire sykehus drive pasientbibliotekene på egen hånd. Anne-Christin Gjørund ved Fylkesbiblioteket i Møre og Romsdal opplyser at det stort sett er beskjedent med tid og ressurser som brukes til pasientbibliotekene. Fagbiblioteket prioriteres, og dette forklares med at pasientene er en mindre kravstor gruppe.

Ellen Hjortesæter i Statens bibliotektilsyn opplyser at det per i dag bare er Rikshospitalet som får statlige bevilgninger av de norske sykehusene, men at *Stortingsmelding nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleving* fastslår at en håndfull institusjoner burde få liknende tilbud i fremtiden.

LITTERATUR

1. Folkedal A. Fengslet av Ambjørnsen. Vårt Land 9.3.2000.
2. Lov om folkebibliotek av 20. desember 1985 nr. 108. Oslo: Statens bibliotektilsyn, 1997.
3. Ot.prp. 14. (1985–86) Lov om folkebibliotek.

Publisert: 20. april 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 23. mars 2026.